

ALTERNATÍV ZENEI IRÁNYZATOK SOKSZÍNŰSÉGÉNEK ELMÉLETE

Szerzők:

Tamásiné Dsupin Borbála (PhD)¹
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Lektorok:

Dukainé Madarász Annamária (PhD)
Debreceni Egyetem (Magyarország)

Kiss Csaba (DLA)
Debreceni Református Hittudományi Egyetem
(Magyarország)

...és további két anonim lektor

Tamásiné Dsupin Borbála (2024): Alternatív zenei irányzatok sokszínűségének elmélete. *Különleges Bánásmód Interdiszciplináris folyóirat*, 10(2), 67-75. DOI [10.18458/KB.2024.2.67](https://doi.org/10.18458/KB.2024.2.67)

Absztrakt

Zenei nevelésünk Kodály Zoltán koncepcióján és Forrai Katalin kisgyermekkorai módszertani útmutatásán alapszik, s ez a magyar zenei nevelés nélkülözhetetlen alapja és segítője. A módszer alapvető értékeket alkalmaz a gyermekek zenei készségeinek, képességeinek fejlesztésére. Nagyjából azonos időszakban Európa szerte több zenepedagógus is foglalkozott a zenetanítás struktúrájának és módszertani eszköztárának a megreformálásával. A zenepedagógusok közül Dalcrose, Orff, Willems, Freinet pedagógiáját szeretném kiemelni, akik programjukban eredményesen alkalmazták a kisgyermekkorai zenei nevelést, valamint a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztését. Pedagógiájuk, módszereik alapján egyetértetek a következő néhány alapelvben: a zenei nevelést minél korábban el kell kezdeni, a folyamatos zenei aktivitást (ének, ritmus, hallás, mozgás, improvizáció, hangszer, zenehallgatás) kell előtérbe helyezni, az életkori sajátosságok mellett megfelelő hangsúlyt kell kapnia az egyéni adottságoknak, hiszen a pszichikus képességek egyenetlen fejlődése miatt egy korosztályon belül, több évnyi szintbeli különbség is lehet. A zene képes fejleszteni az empátiás készségeket, a szociális érzéket. A ritmusok és harmóniák segítségével a nagy és finommozgások fejlődése érhető el. Jótékony hatással van a gondolkodás, a kreativitás, az önmegvalósítás területén és az éneklés fejlesztéséhez. A zene javítja a közérzetet, a koncentrációt, aktív segítséget jelent a figyelemfejlesztésben is. Nyitottságot, rugalmasságot eredményez. Erőteljesen hat a beszéd-készségre, a képzelőerőre, és az improvizációs készségre is. Épp ezért tudjuk használni a zenét gyógyító, fejlesztő célokra is. A kutatások hosszú sora bizonyítja, hogy minél korábbi életszakaszban kell elkezdni a zene segítségével történő személyiség-kibontakoztatást, fejlesztést vagy korrekciót.

¹ Tamásiné Dr. Dsupin Borbála (PhD). Debreceni Egyetem, Gyermeknevelési és Gyógynevelési Kar (Magyarország). E-mail cím: b.dsupin@gmail.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-4409-8449>

Kulcsszavak: kisgyermekkor, zenei nevelés, Kodály, Forrai, Dalcrose, Orff, Willems, Freinet, fejlesztés, gyógyító erő,

Diszciplína: zenetudomány

Abstract

THEORY OF THE DIVERSITY OF ALTERNATIVE MUSIC PEDAGOGY METHODS

Our music education is based on the concept of Zoltán Kodály and the methodological guidance of Katalin Forrai in early childhood, which is an indispensable foundation and support for Hungarian music education. The method uses fundamental values to develop children's musical skills and abilities. At about the same time, music teachers throughout Europe were engaged in reforming the structure and methodological tools of music teaching. Among these music teachers, I would like to highlight the pedagogy of Dalcrose, Orff, Willems and Freinet, who successfully applied early childhood music education and the development of children with special educational needs in their programmes. Based on their pedagogy and methods, they agreed on the following principles: musical education should start as early as possible, continuous musical activity (singing, rhythm, listening, movement, improvisation, instrument, listening) should be given priority, and in addition to age-specific characteristics, adequate emphasis should be given to individual talents, since the uneven development of psychic abilities can lead to differences in levels within a single age group over several years. Music can develop empathy and social skills. Through rhythms and harmonies, the development of large and fine movements can be achieved. It is beneficial for thinking, creativity, self-expression and the development of the sense of self. Music improves well-being, concentration and actively helps to develop attention. It leads to openness and flexibility. It also has a powerful effect on speech, imagination and improvisation skills. That is why we can use music for healing and developmental purposes. There is a long line of research that proves that the earlier in life you start to develop, develop or correct your personality through music, the earlier you should start.

Keywords: early childhood, music education, Kodály, Forrai, Dalcrose, Orff, Willems, Freinet, developing, healing force,

Discipline: musicology

A zenei nevelés hatása a korai fejlesztésre

A 3-7 éves kor, a beszéd kialakulásától az iskolába kerülés időszakáig terjedő intervallum, egyben a szervezett foglalkoztatásba (óvodába) való átlépés időszaka. E korosztálynál elsődleges szerepet kap a nagyobbak, a felnőttek utánzása, a játék, amely feszültségevezető és örömforrás is egyben. Cselekvésük két irányba fejlődik; az eszközhasználat és a játékos cselekvés felé. E korban indul meg a szim-

bólumképzés. A tárgyakhoz hozzá tudják képzelni azt, ami abból hiányzik. Ez a szerepjátékokban döntő feltétellé válik. Tevékenységük impulzív, főként az érzelmek irányítják, akarati tulajdonságuk és gondolkodásuk kevésbé fejlett. Nagyon fontos számukra a játék és a tevékenységek irányításában a felnőttek szerepe. Meghatározó szerepe van fejlődésükben az énekkel, mondókával, a ritmushangszerekkel kísért játékoknak, amelyekben a mozgás-

feladat végrehajtása a kíséret ritmusához igazodik (Tamásiné, 2010).

A kisgyermek fejlődése függ a szülői ház kulturális színvonalától, vagyis a gyermeket nevelő felnőttek kulturáltságától; az óvodai környezet példájától, motiváló erejétől, pozitív mintájától, ahol az óvodapedagógusok meghatározó szereppel bírnak a gyermekek személyiségfejlődésében; valamint a közvetíteni kívánt értékek tisztaságától.

Az idegrendszer formálhatósága kisgyermekkorban

Nagyjából azonos időszakban Európa szerte több zenepedagógus is foglalkozott a kisgyermekkorban zenetanítás struktúrájának és módszertani eszköztárának a megreformálásával.

A zenepedagógusok közül Dalcrose, Orff, Willemse, Martenot, Freinet pedagógiáját szeretném kiemelni, akik programjukban, módszereikben eredményesen alkalmazták a kisgyermekkorban zenei nevelést, valamint a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztését is. Ez természetesen nem a véletlen műve volt, hiszen számos kutatás bizonyította, hogy az idegrendszer formálhatósága kisgyermekkorban a legnagyobb. Ezért, ha kellő időben érik a gyermeket a képességek kifejlődéséhez szükséges külső hatások, azok könnyebben alakíthatók, ezen belül a zenei képességek is könnyebben fejleszthetők.

Az emberi agy két féltékéből áll, melyeknek eltérő, de egymást kiegészítő szerepe van. Az 1. táblázat jól szemlélteti, hogy „az emberi agy mely agyféltekéje milyen funkciókért felelős.” (Hegedűsné, 2003).

1. táblázat. Az emberi agyféltekék funkcióinak zenei szempontú kiemelése. Forrás: Hegedűsné, 2003.

Bal agyfélteke	Jobb agyfélteke
Beszédképesség, nyelvi központ: pl.: beszédértés, beszédelemzés,	A zenei képességek nagy része pl.: hangszín, hangmagasság (abszolút hallás), harmóniák érzékelése, dallamok közötti differenciálás képessége
Időérzékelés. A muzikalitáshoz kapcsolódó ritmusérzék a bal féltéke kizárólagos tulajdonsága	Térérzékelés, látás,
A jobb kéz mozgatója (általában ügyesebb a ritmusjelzésnél, pontos irányzott ütésekkel, függetlenül attól, hogy az illető jobb vagy bal kezese)	A bal kéz mozgatója
Logikus gondolkodás	Absztrakt gondolkodás, kreativitás, új dolgokra való fogékonyság, zeneértés, zenei kommunikáció, emóciók feldolgozása, a zenei percepció élvezete

A két agyfélteke egészen más képességek elsajátításában determinált, annak ellenére, hogy szerkezetük hasonló. A bal félteke a ráció, a logikus gondolkodás alapján, a jobb félteke az ösztönös megérzés alapján segíti megértetni a világot. A bal félteke a ritmusazonosítás helye, a jobb agyfélteke az érzelem, a zenei élmény feldolgozásának helye, mely elsősorban a dallamok felismerésében mutatkozik meg (Hámori, 2005).

Európai zenepedagógusok koncepciói a kisgyermekkorai fejlesztésről

Nagyjából azonos időszakban Európa szerte több zenepedagógus is foglalkozott a zenetanítás struktúrájának és módszertani eszköztárának a megreformálásával. Kodály Zoltán koncepciója a magyar zenei nevelés nélkülözhetetlen alapja és segítője. A módszer alapvető értékeket alkalmaz a gyermekek zenei készségeinek, képességeinek fejlesztésére. Lényege, hogy a gyermek az óvodától kezdve naponta találkozzon a zenével, hiszen a napi éneklés ugyanolyan fontos a léleknek, mint a rendszeres mozgás a testnek. Célja az volt, hogy a gyermekek felnőve zeneszeretők, zeneértők is legyenek. A „Legyen a zene mindenkié!” kodályi idézet célkitűzése mai szemmel is egy kulturálisan érzékeny, emberközpontú gondolatot közöl, hiszen mindenki tanulhat zenét, tekintet nélkül arra, hogy milyenek az adottságai, képességei, társadalmi helyzete, vallása, neveltetése, hovatartozása. Ahhoz, hogy ez megvalósuljon, az óvodai zenei nevelés vonatkozásában Kodály Zoltán szerint a következő alapelveket kell követni (bővebben: Kodály Zoltán zenepedagógiai eszméi, Szögi, 1993):

- A zenei nevelést minél korábban el kell kezdeni.
- A zenei nevelés énekközpontú legyen.
- Az aktivitás előtérbe helyezése.
- A cél a magyarság tudat alatti elemeinek beültetése, kifejlesztése.
- A zene- és testmozgás szerves kapcsolata.

A kodályi gondolatokat őrző nevelési rendszer nyitott a multikulturális szemlélet elfogadására. „A legtöbb hagyományos gyermekjáték nagyon is sokat tud a zene misztikájáról, s mint az újabb kutatások jelzik, a szellemi létezés misztikájáról, szimbolikájáról is.” (Dobszay, 1991) Ezen az úton történik meg a fejlődés csodája: a zenei hangulatokon, érzelmeken át eljut a gyermek a zene intellektuális megközelítéséig, de csak akkor, ha minden zenei képességfejlesztő játék tartalmaz, változatos és élményszerű.

Emile Jaques Dalcrose az emberi testből nem muzsikát akart varázsolni, hanem hangszert. Módszerének alapja a hallás, a mozgás készség anyag, mellyel rendelkeznie kell mindenkinek, aki közel lép a zene vagy a tánc művészetéhez. Elsődleges célja volt, hogy növendékeiben korlátlan hallás-, ritmus- és mozgásátélési képességet alakítson ki (Lenkei, 1993:33). Szőnyi Erzsébet és Kissné Kenesei Éva gondolatai szerint Dalcrose módszeréből a ritmikus mozgás emelhető ki elsődlegesen. A mozgás funkciója nagyon jól alkalmazható a művészet megszerettetésére, a gyermeki érdeklődés felkeltésére, a zenei folyamat megéreztetésére, megértésére. A testmozgás által érzékenyek lesznek a zenei formákra, megérik a frázis végét, s ezt mozgásuk irányának változtatásával érzékeltetni is tudják. Ez a játékos tevékenység egy állandó készenlétet és erős koncentrációt igényel. Olyan zenei jelenségek válnak a gyermekek számára mozgással kifejezhetővé, mint a ritmus, ütem, metrum, dinamika, tempó, zenei karakterek, kánon stb.

Dalcrose szerint az első lényeges momentum az ösztönös megérzés, azután következik csak az elemzés. A zene megértéséhez a zenei reakálás fizikai fejlesztése a legközvetlenebb módszer. Legismertebb technikája az euritmika, melyben a hallási érzékelés mozgássá való átalakítása nyilvánul meg. A gyermekek megtanulják a legkisebb ritmus-, dallam-, vagy harmóniaváltozást is izommozgásokkal követni. Az utánzás szerepét nem hangsúlyozza,

hiszen módszerének a célja, hogy a gyermek minél korábban legyen képes magát szabadon kifejezni. A Dalcrose módszer természetes része a zenei írás-olvasás is, de a hangsúlyt elsősorban az önkifejező készség fejlesztésére helyezi (Kiss, 1994:12-16).

Carl Orff tevékenysége nagyjából Münchenhez kapcsolódott. Intenzíven érdeklődött a zenepedagógia iránt. Jaques-Dalcrose-nak a tánchoz és mozgáshoz kapcsolódó módszere erősen hatott Orff tanítási elképzeléseire. Zeneszerzői és pedagógiai tevékenysége során a régebbi múltba nyúlt vissza, s a népzene ősi funkcióját, a szöveggel, mozgással, játékkal összekapcsolt önkifejezési módot egyesítette újra. Az „Orff-módszer” lényege a játékoság és a kreativitás fejlesztése a gyermekek zenetanításában, a zene és a mozgás összekapcsolása, elsődlegesen a ritmikai képzés és rögtönzés előtérbe helyezésével. Orff is azon a véleményen volt, mint Kodály Zoltán, hogy a zeneoktatást a legfiatalabb korban el kell kezdeni megalapozni, már abban a korban, mikor kezd kialakulni a gyermek véleménye környezetéről, a művészekről, a zenéről, a táncról. Ehhez sok zenei tapasztalat kell, ezért hagyni kell a gyermekeket énekelni, hangszereken játszani, hadd figyeljenek a hangzásokra. Jó, ha minél hamarabb közel kerülnek a hangszerekhez, hogy tudjanak a testükkel, mint hangszerrel bánni, képesek legyenek az egész testükkel érzékelni a zenét, s merjenek minél több mindent kipróbálni. Orff zenepedagógiájának a mozgás és az alkotó tevékenység is szerves része. A maximálisan egyszerű mozgásmegnyilvánulások, lépések és egyéb köröző- és lendítő mozdulatok skálája képezik a mozgási elem alapját. Olyanok is, amelyek hanggal járnak: tapsolás, térdcsapkodás, dobbantás, nagyobb gyerekek esetében az ujjak pattogtatása. Közben a tempó és a hangerősség is változik. Természetesen nem jön magától az alkotó tevékenység, ezért először a zenei és mozdulati kifejezés eszközeit és technikáját kell elsajátítani, az

alkotómunka csak ebből az aktivitásból nőhet ki (Kiss, 1994:12-24).

Az Orff-Schulwerk: Musik für Kinder öt kötete Gunild Keetman kezdeményezésére született. Az Orff-Schulwerk a következők különböztetik meg minden más zenepedagógiai módszertől:

- tartalma: két őselemre korlátozódik, a dallamra és a ritmusra, s minden zenei stílusban megcélozza az alapok egyetemességét,
- formája: legyőzi az énekes és hangszeres zenélés régi kettősségét, azaz világossá teszi a kapcsolatot a két elsőszülött zenélési formában (Wismeyer, 1964:321).

Az Orff-Schulwerk fejleszti a gyermek figyelmét, reagáló képességét, fantáziáját és alkotóképességét, érzelmükre hat és meglepődéssel tölti el őket alkotó munkájuk felett. Érvényesülhet az a gyermek is, aki zeneileg nem kifejezetten fejlett, hiszen az a cél, hogy képességeinek megfelelően minden gyermek aktív legyen. Orff hangsúlyozta, hogy művét nem szabad passzív módon átvenni, minden országnak úgy kell adaptálnia, hogy saját zenei hagyományából (mondókáiból, népi játékaiból, népdalaiból és népköltészetéből) induljon ki és csak az alapelveket vegye át (Kremlickova, 1970:311-313). Orff könyvének előszavában a következőket írja: „Ez a könyv a gyermekekkel végzett munkámból nőtt ki...A hagyományos rigmusok és dalok...a kiindulás természetes pontjának látszottak...A melódiák alapvetően pentatonikusak. Az öthangú skálára alapozott zene a fejlődésnek olyan állapotát reprezentálja, amely pontosan megfelel a gyermekek mentalitásának... A pentaton dallamok... a hozzájuk legalkalmasabb burdon (duda), illetve osztinátó kíséretet kapják. Az osztinátók használata nagyon természetes módon a polifónia egyszerű formáihoz vezet.” Tanításának fontos része az „Instrumentarium”, azaz a gyermekek számára összeállított hangszerkészlet, melynek többsége ütős hangszer. Elsődleges célja, hogy felkeltse a gyerekek ösztönös zenélési kedvét és vágyat ébresszen bennük a

hangszertanulás iránt, s egyúttal képességeiket is fejlessze.

Edgar Willems flamand zenepedagógus, négy fejlődési fokot tartalmazó programja a hallás, a ritmus, az éneklési készség és improvizációs érzék fejlesztésére épül. Énekléssel, kottaolvasással és kifejező vagy ritmikus mozgásokkal alakítja a gyermekeket zenehallgatóvá a módszer. A zenei nevelés eleven alapjainak kialakítására törekedett, hogy ennek révén erősödjék a gyermek belső világa. Kiemelt tényezője e nevelési irányzatnak a szülőkkel való intenzív kapcsolat. A családok a jelentősebb koncertekre együtt mennek el (évi 12 alkalommal). A szegényebb családokat ajándék CD-vel támogatják, s így mindenkinek otthon is megvan az éves zenei anyag és annak partitúrája. Ez annyira intenzív hatást vált ki, hogy a szülőknél is zenei aktivitás ébred és szülői kórusba járnak. Ez a módszer nagyon szigorú óratervet tartalmaz, és sok eszközt igényel, valamint kevés lehetőséget ad a pedagógus szabadságának. Willems iskolájában három év, korai életkorban történő előkészület után mindenki zongorát és egy dallamhangszert tanul, szolfézásra és kórusba jár. Kodályhoz hasonlóan a zenetanulás alapjának az énekes megközelítést tartja. Támogatja minden ország saját zenéjének a szabad megközelítését és feldolgozását.

Maurice Martenot a ritmusból indul ki, a primitív törzsek zenéjéből. Testritmusokat alkalmaz, de a taps mellett a ritmus nyelvvel való megszólaltatását kívánja meg a gyermekektől, hogy ne túl lassú tempóban gyakoroljanak. „A ritmus egy tempón alul meghal” – fogalmazta meg célkitűzésében. Módszerének első gyakorlataiban mindent mozgással jelenítenek meg, kivéve a szünetet, mely megfogalmazása szerint „külső nyugalom és belső csend egyben” (Kiss, 1994:17). Szívesen használ a gyermekek zenetanításában különféle játékokat, hogy ezeken keresztül gyakorolhassák pl. a különböző zeneelméleti fogalmakat. Ilyen játékok többek

között a dominó, a ritmikái lottó, a kártyajátékok, a korongok, a kirakók, a képek, a mozgatható kartontáblák, stb. (Szónyi, 1988:64).

Célestin Freinet irányzatának célja az egyéni és megismételhetetlen gyermeki személyiség adottságainak, képességeinek és szükségleteinek szabad kibontakoztatása az egyéni és életkori sajátosságok figyelembevételével. Freinet maga is hangsúlyozta, hogy Freinet-módszer nincs, csak Freinet-szellemű pedagógiai gyakorlat. A zene, mint az önkifejezés egyik módja, állandóan jelen van a Freinet-csoportok mindennapjaiban. Sok zenét hallgatnak napközben a gyermekek, elsődlegesen az óvónő énekét és hangszeres játékát. A gyermekekhez ezekben az óvodákban is eljut a mai magyar óvodai zenei nevelés a maga teljességében, elsősorban a dalanyagon, a mondókákon, a népdalokon keresztül. Nagy szerepe van náluk a zenei nevelésben a gyermekek által kitalált fantáziadaloknak, mert ezek a zenei alkotások, improvizációk segítik a gyermeket ahhoz, hogy felfedezze, kifejezze magát zörejek, hangok, ritmusok és dallamok segítségével.

A szabad zenei alkotás és zenehallgatás kapcsolódhat:

- a szabad szöveghez, ha a gyermek elmondhatja a zene által keltett érzéseit, a hozzá kapcsolódó kitalált történeteit,
- a szabadrajzhoz, ha a gyermek képzeletében megjelenő képeket megalkothatja,
- a színpadi kifejezéshez, ha eljátszhatja, elbábozhatja,
- vagy a szabad mozgáshoz, ha eltáncolhatja érzéseit, gondolatait, kitalált történeteit.

A különféle Freinet technikák egymással variálhatók, ezáltal felerősítik egymás hatását, s elősegítik a komplex, sokirányú tapasztalatszerzést (Kiss, 1994).

Ha figyelembe vesszük a számtalan tudományos kutatást (Árkosi, 2024; Mentésné, 2011), amit az európai zenepedagógusok végeztek, el kell

fogadnunk azt a tényt, hogy zenei nevelésnek számos részterülete alkalmazható a zeneterápia során is.

Kodály pedagógiai életműve majd 40 évet ölel fel. A magyar népzenei anyag 40 éves tanulmányozása során olyan következtetéseket fogalmazott meg, ami szinte megegyezik a zeneterápia elméletével: annak a szükségessége, hogy csökkentsük a távolságot a muzsika és hallgató között, hogy bármely személy számára a zene hozzáférhető, elérhető legyen. Orff másrészről kidolgozott egy hangszertárt, amely mind a zenei struktúrájában, mind hangszereiben összhangban van a gyermekek felfogási-értési képességével, éppen ezért egy terápiás modellként is szolgál. Nem hiányozhat ebből a körből Edgar Willems flamand zene-pedagógus sem, aki a zeneterápiát a zenei nevelés pszichológiai alapokon nyugvó folytatásaként definiálta (Missura, 2005:66).

E zenepedagógusok módszereik, pedagógiai munkájuk eredményeként egyetértettek a következő alapelvekben:

- A zenei nevelést minél korábban el kell kezdeni.
- A folyamatos zenei aktivitást (ének, ritmus, hallás, mozgás, improvizáció, hangszer, zenehallgatás) kell előtérbe helyezni.
- Az életkori sajátosságok mellett megfelelő hangsúlyt kell kapnia az egyéni adottságoknak, hiszen a pszichikus képességek egyenetlen fejlődése miatt egy korosztályon belül, több évnyi szintbeli különbség is lehet.
- Más-más képességekkel, hajlamokkal, érdeklődéssel és motiváltsággal rendelkeznek a gyermekek, így hatékonyabb a személyes kötődést lehetővé tevő egyéni és csoportos játékokat alkalmazni.
- Meg kell teremteni azokat a feltételeket, melyekben a gyermekek tapasztalatokat szerezhetnek befogadóként és alkotóként egyaránt, s minél több idő-, tér-, mozgás-, hang-

tapintás- és színélményük legyen tevékenységük folyamán.

- Nem szabad megfeledkeznünk a zene érzelmi hatásáról sem, melynek nagy szerepe van a közösségi magatartás kialakításában. Az éneklés ugyanúgy, mint a beszéd, a központi idegrendszer működésének függvénye, egy feltételes reflex, mely a légzőműködés feltétlen reflexére épül. Ezért a fejlesztés folyamán az ének-zenei tevékenységek nemcsak az ép, hanem a sérült gyermekek fejlesztésére is rendkívül pozitív hatással vannak.
- A zene képes fejleszteni az empátiás készségeket, a szociális érzéket.
- A ritmusok és harmóniák segítségével a nagy és finommozgások fejlődése érhető el.
- Jótékony hatással van a gondolkodás, a kreativitás, az önmegvalósítás területén, és hozzájárul az énerő fejlesztéséhez.
- Javítja a közérzetet, a koncentrációt, aktív segítséget jelent a figyelemfejlesztésben is.
- Nyitottságot, rugalmasságot eredményez.
- Erőteljesen hat a beszédkészségre, a képzelőerőre, és az improvizációs készségre is.

E tényezők miatt lehet alkalmazni gyógyító, fejlesztő célokra is, számos olyan esetben, ahol a lelki segítő- és személyiségfejlesztő módszerek általában. Így pl. értelmi-, mozgás-, hallás- és látássérülteknél, pszichés ill. mentális sérülteknél, pszichiátriai betegeknél, a mentalizáció fejlesztésére, a kreatív funkciók erősítésére, de beszédhibásoknál, tanulási-, magatartási- és viselkedési zavarokkal küszködőknél is. Willems szerint a zenei nevelés pszichológiai alapokon nyugvó folytatása a zeneterápia. Ennél részletesebben fogalmazta meg a Zeneterápiás Világszövetség Klinikai Gyakorlati Bizottsága az 1996-ban, Hamburgban megrendezett Zeneterápiás Világkongresszuson: "Zeneterápia során a képzett zeneterapeuta, egy tervezett folyamatban használja a zenét vagy zenei elemeket (hang, ritmus, dallam,

harmónia) annak érdekében, hogy elősegítse a kommunikációt, kapcsolatokat, tanulást, kifejezést, mobilizációt, szervezést, szerveződést. Ezek mellett pedig terápiás hatást gyakoroljon fizikai, emocionális, mentális, szociális és kognitív területeken. A zeneterápia célja, hogy az egyén lehetőségeit feltérképezze és/vagy sérült funkcióit helyreállítsa, így jobb intrapszichés és/vagy interperszonális integrációt tegyen lehetővé, s a prevenció, rehabilitáció vagy kezelés következtében a személy minőségileg jobb életet élhessen.”

A zenetanulás és a zenei nevelés közben ugyanazok a képességek, készségek is fejlődnek, alakulnak, mint a zeneterápiás helyzetben (pl. együttmuzsikálásnál az intenzív egymásfigyelés, vagy az átélt, érthető önkifejezés, stb.). Nem tudatosított hozadéka a zenei nevelésnek a cél a zenéhez kapcsolódó információk elsajátítása, s a „zenélni tudás” megtanulása. De miután az (együttes) zenélés közben a fenti fejlődési lehetőségek adva vannak, ezért lehet a zenével (művészetekkel) való foglalkozás megelőző (prevenció), segítő hatású. E kapcsolat indokolja Kodály gondolataira való hivatkozást, s a zeneterápia és a zenei nevelés rokonságát (Urbánné, 2001).

Konklúzió

E pedagógiákról összegezve elmondhatjuk, hogy mindegyikben jelen van a zene, mint a fejlesztés egyik ága, s mint a fejlődés egyik kifejeződése. Más-más tartalommal, céllal írnak a zene jelentőségéről, de mindegyikben megfogalmazódik, hogy a gyermekek életéből nem maradhat ki a zene, s az általa történő fejlesztés, nevelés.

Újító elméletekre és játékos jógyakorlatokra folyamatosan szükség van a pedagógiában, de azok pszichológiai, pedagógiai, módszertani törekvéseit ismerve, „tudva” szabad csak a gyakorlati munkában alkalmazni. Ellenkező esetben a szakszerűtlenség, illetve felületesség áldozatává válhat minden hivatásbeli és szakmai törekvés. Nagy felkészültséget, tapasztalatot, átgondoltságot kíván e nevelési

feladat a pedagógusok részéről, értelmezni és kiválasztani a fontosat, az értékeset. A jó döntéseket egyszerre segíti az alapos elméleti tudás, a gyakorlat és a motiváció (Tamásiné, 2015, 2023).

Az óvodás kortól iskolás korig tartó követéses vizsgálatok eredményei rávilágítottak a teljesítménybeli problémákra, hiányosságokra, s ezáltal behatárolható volt, mely agyi funkciók fejletlensége okozza a teljesítménybeli lemaradásokat. Például a jobb és bal irányok nem ismerete nehézséget jelent a hasonló, de ellentétes irányú betűk felismerésénél – a lateralitás kialakulatlanságát jelenti (stb.). Az egyre jobban lemaradó gyermekek felzárkóztatása a későbbiekben lehetetlenné vált, s az úgynevezett rátanítási kísérletek már több formában is kudarcot vallottak. A gyermekek képtelenek voltak a rájuk zúduló információk beépítésére, mert hiányoztak a korábbi struktúrák (Tóthszöllősiné, 1994:97).

Már Platón, a nagy görög filozófus is így méltatta a kisgyermekkor zenei nevelés kiemelt szerepét híressé vált bölcséletében: „azért van olyan nagy fontossága a zenei nevelésnek, mert ritmus és dallam hatolnak be legjobban a lélek belsejébe, azt hatalmas erővel megragadják, s jó rendet hozva magukkal. Azt, aki helyes elvek szerint nevelkedik, rendezett lelkű emberré teszik... A zene nem végződhet másutt, mint a szép szeretetében.” (Lukin, 2004:63)

Irodalomjegyzék

- Árkosi, J. (2024). Sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztése zeneterápiával. In: Árkosi, J.; Egly, R. B. (szerk.) *Alternatív terápiás módszerek a sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztésében*. Oradea, Románia: Editura Didactica Militans Casa Corpului Didactic Oradea. 5-15.
- Baur, J. (1987): Über die Bedeutung „Sensibiler Phasen” für das Kinder- und Jugendtraining. Leistungssport.
- Dobszay, L. (1991): *Kodály után. Tűnődések a zenepedagógiáról*. Kodály Intézet, Kecskemét.

- Hámori J. (2005): *Az agy aszimmetriái*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest–Pécs.
- Hegedűsné, T. Zs. (2003): Mire képes – mire lenne képes a zene? *Óvodai nevelés*. 2003.10.
- Kiss Jné, K.É. (1994): *Alternatív lebetőségek a Zenepedagógiában*. Tárogató Kiadó, Budapest.
- Szögi Á (szerk.) (1993). *Kodály Zoltán zenepedagógiai eszméi a nemzetközi gyakorlatban*. Válogatott bibliográfia a Kodály Intézet gyűjteményéből; összeáll. Kodály Intézet, Kecskemét.
- Kremlickova, M. (1970): Orff zenei nevelési módszere egy csehországi óvodában. *Óvodai nevelés*, 7-8.
- Lenkei, J. (szerk.) (1993): *Mozdulatművészet. Dokumentumok egy letűnt mozgalom történetéből*. Magvető – T-Twins, Budapest.
- Lukin, L., Ugrin, G. (2004): *Az ókor zenéje*. Nemzeti tankönyvkiadó, Budapest.
- Mentesné, Tauber A. (2011). A zeneterápia mint a személyiségfejlesztés hatékony eszköze: Magyarországi vonatkozások. *Magiszter*. 9: 2. 32-42
- Missura, A. (2005): Zeneterápia – zenei nevelés. In: Lindenbergné Kardos E.: *Zeneterápia*. Szöveggyűjtemény. Válogatott írások a művészetterápia köréből, a tudomány és a média világából. Kulcs a Muzsikához Kiadó, Pécs.
- Szőnyi, E. (1988): *Zenei nevelési irányzatok a XX. században*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Tamásiné Dsupin, B. (2023). Personality development in early childhood through music education. *Special Treatment Interdisciplinary Journal*, 9. (1). 189-196. DOI [10.18458/KB.2023.1.189](https://doi.org/10.18458/KB.2023.1.189)
- Tamásiné, Dsupin B. (2010): A népi játékok és a mozgás relációja, és funkciója a 3-7 éves gyermekek személyiségfejlődésében. University of Jyväskylä, Finland <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/25454/9789513939885.pdf>
- Tamásiné, Dsupin B. (2015): *A népi játékok és a mozgás funkciója az óvodás korosztály személyiségfejlődésében*. Alkotó Műhely 4. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Tótszóllósiné, V. T. (1999): Mozgásfejlesztés szabadon. *Óvodások, kisiskolások szomatikus nevelése – Tanulmányok*, Veszprém.
- Tótszóllósyné, V. T. (2006): *Mozgásfejlesztés az óvodában*. Porkolábné dr. Balogh Katalin fejlesztő programjának alkalmazása testnevelés foglalkozásokon. Magánkiadás.
- Urbánné, V. K. (2008): „A muzsikának oly nagy ereje vagyon...” In: Hovánszki Jné.: *Zenei nevelés az óvodában*. Szöveggyűjtemény. Didakt Kft., Debrecen.
- Wismeyer, L. (1964): *Das Orff-Schulwerk. – Handbuch der Schulmusik*. Herausgegeben von Erich Valentin, Gustav Bosse Verlag, Regensburg.